

Primul lucru pe care l-a recunoscut Laura, când a pătruns adânc în vasta întindere a deșertului ce înconjura oaza de la Pampa Hundida¹, a fost orizontul de aer lichid. Zidul mirajului tremura la orizontul deșertului, traversând autostrada: o cataractă de aer fierbinte izvorând din cerul ars de strălucirea răsfrântă a întinderilor de sare, căzând peste fundul mării dispărute cu un milion de ani în urmă. Pentru o clipă, în spatele aceluia zid de arșiță care pâlpâia ca un cristal cizelat de curând, Laurei i se păru că vede chipuri enorme, gigantice siluete omenești, guri schimonosite, care strigau înspre ea, care o chemau, cerându-i sau aruncându-i de la obraz ceva imperceptibil, durerea unei dezertări tot atât de îndelungate ca și cei un milion de ani scurși de când marea s-a evaporat de pe acele *pampas*. Era ca și cum însuși zidul orizontului lichid ar fi urlat-o înspre ea.

Laura închise ochii pe jumătate, luptând cu nălucirea, luptându-se cu acele fantasmе năzărite din pricina oboselii călătoriei de întoarcere, căci era pe drum de mai bine de douăzeci și patru de ore – de la Berlin la Frankfurt, de acolo zburând toată noaptea până la Buenos Aires, de acolo, direct la Santiago și apoi, legătura cu orașul minier din Marele Nord² unde a închiriat mașina aceea cu care pătrundea acum, cu o sută patruzeci de kilometri pe oră, în inima încinsă a deșertului. Conducând cu o mână, își freca ochii înfierbântați cu cealaltă, făcând-o, simți că pierde controlul automobilului, că volanul

¹ Pampa afundată. (n.tr.)

² Una dintre cele cinci zone geografice în care se împarte Chile. (n.tr.)

tremură, că părăsește linia dreaptă (revăzu pentru o clipă, întipărit pe retina memoriei sale, calul de culoarea sângelui, un pursânge, în galop întins, îndoindu-și picioarele din față, rostogolindu-se prin *pampa*...).

Când deschise ochii, Laura fu nevoită să tragă brusc de volan ca să evite ieșirea în afara drumului. Și când o făcu, încercă senzația fizică deslușită – pe care o mai avusese într-o noapte de acum două decenii – că tocmai trecea de linia orizontului. Se înfundase în perețele gros de aer lichid care tremura la orizont și îl traversase dintr-o parte într-alta, de la un capăt la altul, până la cerul răsturnat, unde o aștepta trecutul ei (unde o așteptam noi).

„Unde erai tu, mamă, când toate acele lucruri oribile se petreceau în orașul tău?” Recăpătând controlul asupra vehiculului, Laura își aminti încă o dată de scrisoarea Claudiei, plină de întrebări asemănătoare, pe care o primise cu trei luni în urmă, la Berlin. Scrisoarea aceea care călătorea în mapa ei lângă pașaport, biletele de avion folosite deja și teancul gros de hârtii cu răspunsul ei, îi luase trei luni ca să-l scrie – trei luni! –, doar ca să constate, atunci când a notat un post-scriptum în plin zbor de întoarcere, că singurul răspuns adevărat pentru fiica ei este chiar această întoarcere. Singurul răspuns valabil era acela de a se apropia cu ochii deschiși de acele siluete deformate, care urlau – fără să fie auzite – la orizontul tremurând, și să-l traverseze mergând spre întâlnirea cu el. Așa cum tocmai o făcea acum.

Pe când se alătura șirului de vehicule care semnalizau ca să vi-reze spre oază, Laura își aminti de acea lungă scrisoare de răspuns, care se afla și ea în mapa cu burduf. Acolo îi povestea fiicei sale istoria secretă a vieții ei, relatându-i cine a fost înainte ca ea să se fi născut, istoria tăinuită, de care a apărât-o – istoria pe care și-o tăinuisese și de care ea însăși se apăraseră, vreme de douăzeci de ani. O făcuse într-un mod atât de sincer și atât de complet, încât nu numai că i-a pricinuit trezirea monștrilor adormiți în memoria ei, dar, atunci când a sosit, n-a fost în stare să i-o înmâneze. Căci, în lungul zbor transatlantic de noapte care o cobora spre Sud în direcție opusă acelor de

ceasornic (în direcția trecutului nostru), recitise propriul ei răspuns și i se confirmase ceea ce a intuit cu o forță din ce în ce mai puternică pe când scria epistola aceea: că există întrebări la care se răspunde cu viața.

De aceea, la sosirea ei pe aeroportul din Santiago, în urmă cu patru ore, după ce o strânsese în brațe pe fiica pe care nu o mai văzuse de un an și jumătate, în loc să-i înmâneze imediat teancul de foi scrise de mână care se aflau în servieta-diplomat, așa cum își propusese – dar ceva murea în ea de fiecare dată când și-o propunea –, în loc să-i predea, în mâinile ei, istoria pe care i-o tăinuisese, Laura s-a despărțit de Claudia, ca să meargă direct la ghișeu de zboruri locale. Sub privirea uluită a fiicei sale, și-a cumpărat un bilet pentru primul zbor care pleca spre orașul minier din Nordul deșertic, pe care de-abia mai avea timp să-l prindă, și și-a predat din nou bagajele.

Claudia – la fel de înaltă ca și mama ei, dar cu părul vopsit în roșu și ciopârțit cu foarfeca – o privise fără să înțeleagă sau până când începuse să o înțeleagă, și atunci clătinase din cap, îi zâmbise cu acea tristețe mâniaoasă care sintetiza toată dezamăgirea pe care mama ei o sădise în ea: „Când vei înceta să mai fugi, mamă?” o întrebasese. Și, fără să aștepte ca ea să-i răspundă, fără să mai aștepte vreun răspuns sau ca această întoarcere să fie un răspuns la întrebările pe care i le adresase în scrisoarea ei în urmă cu trei luni, i-a întors spatele și a ieșit din aerogară, fără să-și ia la revedere.

*

Șirul de vehicule ale pelerinilor care veneau la Pampa Hundida la sărbătoarea religioasă anuală se întindea pe aproape un kilometru în fața ei, oprite lângă un neobișnuit panou de semnalizare a orașului: un diavol alcătuit din becuri de neon, al cărui braț aprins arăta o direcție perpendiculară pe șoseaua Panamericană (sau pe realitate). Semnalizând pentru a vira unul după altul spre devierea care ducea la oază, Laura văzu autobuze ticsite, taxiuri hârbutite, camioane mizerabile, cu cauciucuri uzate, cu pasageri în remorci, sub cerul liber, în picioare ca vitele, ca prizonierii de război. Prizonieri, într-adevăr,

dar cu chipurile pline de speranță, radiind de bucurie după traversarea deșertului. Exasperați de ambuteiajul care îi ținea pe loc când aveau deja în fața ochilor destinația, zeci de pelerini, confrerii în-tregi depășeau camioanele din care coborâseră – și care, oricum, de-abia înaintau – și continuau drumul pe jos, însuflețiți de primele sunete ale fanfarelor, când mergând, când alergând, purtați de entuziasmul apropierii de destinație.

Defilând pe lângă mașina ei, între norul de praf pe care-l ridicau și strălucirea albă a cerului, între luciul instrumentelor de alamă și bubuitul asurzitor al tobelor mari și al tamburinelor, Laura văzu – sau ochii ei înfierbântați după o zi întreagă de călătorie fără să doarmă crezură că vadă – conchistadori spanioli, amerindieni deghizați în animale totemice, în jaguari și condori, în negri vopsiți, în războinici împodobiți cu pene originari din pădurile de dincolo de munți, curteni cu femei albe, țigani, demoni mitologici care coborau de pe înălțimile podișului... O mulțime pestriță, haotică și arbitrară; ființe care veneau nu din alte provincii sau țări, ci dintr-o vreme și o lume anterioare, dintr-o nevoie anterioară lor înșiși, dar care a fost întotdeauna patroana lor, a tuturor.

Oprită în coada aceea de vehicule, înconjurată de mulțime, Laura simți că, la fel ca omenirea aceea îndurerată și pusă pe petrecere, și ea venea să ceară și să prăznuiască, să se roage și să danseze; simțea că venea să asculte în glasul mulțimii – chiar al lor – glasul încă al cuiva. Și ea venise să asculte, să audă în glasurile supraviețuitorilor, ale martorilor și ale făptuitorilor (ale celor care, în noaptea aceea, în urmă cu douăzeci de ani, o împinseseră către destinul ei), o altă voce... Poate pe a sa, cea pe care o reprimase – cea care cântase cândva la unison cu oțelul –, poate.

Dar, în orice caz, nu glasul certitudinilor, nu vocea rațiunii, ci pe cea a unei patimi. Pentru că îi devenea din ce în ce mai clar că acea călătorie istovitoare de la Berlin era un zbor parabolic: imensa parabolă a aeronavei care o coborâse spre Sud, traversând șase fusuri orare și mai mult de șaiszeci de paralele și șaptezeci de meridiane, era, și nu doar fizic, coborârea pe cealaltă față a lumii, pe de-a-ndoaselea

decât certitudinile, la presentimentul unei patimi pe care o întrețineau acele tobe mari și acele tamburine obsedante, armonizându-i frământările ce nu o lăsau să doarmă cu ritmul cadențelor infinit mai vechi decât orice teorie. Auzind acele fluierături și acele bubuituri de tobă, și acele triste și acele zbârnâitoare, Laura înțelegea nu numai că venea din Europa în America de Sud. Nu numai că venea de pe cerul septentrional la cestălalt, inversul său, unde cornul lunii în creștere, când va apărea, se va arăta invers decât acolo. Dar schimbase aparenta armonie a catedrei sale de filosofie pe vâltoarea poli-fonică a sărbătorii unde acceptase să judece ceea ce era de neînțeles. De la filosofie la sărbătoare.

*

Cu trei luni înainte de a se întoarce, în biroul ei de la Departamentul de Filosofie al Freie Universität¹ din Berlin, pe când se gândea și privea fără să vadă încercările timide ale primăverii de a face să înverzească din nou mestecenii din parcul care înconjura clădirea facultății sale, Laura și-a pus destinul în joc. Și-l pusese în joc, fără să lase timp fricii să se deghizeze în prudență, când a luat telefonul ca să-l sune de la mare depărtare pe ministrul Justiției, don Benigno Velasco. Fostul ei profesor de Drept, protectorul ei, cel care a lansat-o în cariera judecătorească, la cei 22 de ani ai ei și admisă de curând ca avocată, intervenind să fie numită secretara Tribunalului din Pampa Hundida. Acel tribunal îndepărtat, în care de la început a suplinit-o pe judecătoarea permanent bolnavă, într-un mod atât de strălucit, încât, în mai puțin de doi ani, fusese numită definitiv: judecătoare în procese civile și penale, titulară, cea mai tânără în istoria întregului serviciu. Lucruri care se petreceau pe vremea aceea, la începutul anilor '70, în plină „cale chiliană către socialism“, în epoca aceea temerară și agitată, când părea că sosise viitorul și că tineretul era deținătorul acestuia. Înainte de a se fi auzit cântecul de sacrificiu și ca palatul de departe să fi ars și ca tineretul să fi ars și el, și ca Allende, președintele sinucigaș, să se fi sacrificat, și ca sacrificiul

¹ În germană în original, Universitatea Liberă. (n.tr.)

să o fi atins și pe ea (și pe noi, așezați de-atunci în fața dărâmăturilor fumegânde ale decăderii noastre).

Când a sosit la biroul ei de la universitate, târziu în cursul dimineții, după ce a chibzuit plimbându-se prin parcul Tiergarten – urmărită de sus de îngerul aurit de pe foarte înalta lui coloană –, hotărâse să-l sune pe bătrânul său profesor, devenit acum un strălucit ministru. Își petrecuse noaptea precedentă recitind scrisoarea fiicei sale, în care îi formulase acea întrebare, cea care o urmărise în ultimele trei luni, precum și până acolo, în călătoria ei de întoarcere prin jumătate de lume: „Unde erai tu, mamă, când toate acele lucruri oribile se petreceau în orașul tău?” O recitise și adăugase pagini la răspunsul pe care îl tot mâzgălea de câteva zile.

Dar în noaptea aceea și-a dat seama, în sfârșit, de două lucruri: faptul de a-i răspunde fiicei sale implica să-i dezvăluie ceea ce îi tăinuise, dat fiind că nu exista un alt mod de a-i explica inexplicabilul; și și-a dat seama că un răspuns de o asemenea natură trebuia să-i fie înmănat personal. În momentul acela, ca și cum cineva de foarte departe ar fi interpellat-o, mâna ei s-a oprit pe hârtia pe care scria, și-a amintit ceva și a revăzut încă o dată scrisoarea fiicei sale. Acolo se afla informația aceea pe care Claudia o menționa în trecere, întâmplător, și pe care ochii ei o citiseră de mai multe ori fără să-i accepte întreaga semnificație: postul de judecător la Pampa Hundida era vacant. Judecătorul dinaintea murise subit, cu două sau trei luni în urmă, și încă nu fusese desemnat un înlocuitor. Claudia îi menționa faptul, ținând-o una și bună cu protestul ei: nici măcar soarta nu vrea să facă dreptate în Chile. Dar Laura a înțeles numaidecât că acel post vacant, acel gol, acea fereastră deschisă deasupra abisului fusese deschisă pentru ea și că, de acolo, cineva (pesemne deținătorul acelor ochi întristați nu de ceea ce văzuseră, ci de ceea ce aveau să vadă) o privea și o chema.

În dimineața următoare, s-a plimbat trei ore prin Tiergarten – sub atenta supraveghere a îngerului aurit așezat foarte sus pe coloana lui – până când lumea, învârtindu-se în jurul axei sale, a sincronizat-o cu

orarele fostei sale țări. Atunci s-a dus la universitate și a sunat la Ministerul Justiției din Chile.

„Ai renunța la postul tău dintr-o universitate germană, la prestigiul pe care l-ai câștigat în Europa? Autoarea lucrării *Moira*¹ vrea să vină să se îngroape în acea oază pierdută, în acea văgăună din deșert...?“, o întrebase sau îi reproșase bătrânul ei profesor, nehotărât între plăcerea de a fi solicitat și neîncredere.

*

Acea văgăună din deșert... Șirul de vehicule înaintă încă puțin spre punctul de deviere, scoțând-o pentru o clipă din amintirile ei. Când se opri din nou, de data aceasta pe noul pasaj suspendat, în formă de treflă, care traversa șoseaua Panamericană, zări orașul-sanctuar la care se întorcea. Sub ploaia de foc a amiezii, desluși oaza afundată plină de podgorii și de pomi fructiferi, fertila depresiune din scoarța tăbăcită a Câmpiei Răbdării, vâlceaua transversală care se afunda numai vreo treizeci de metri sub linia orizontului. Dar care era de-ajuns ca să-i dea numele de Pampa Afundată pentru că, văzută de la distanță, la nivelul pământului, dispărea ca o iluzie optică sau ca un miraj și rămânea doar câmpia neadormită, petele mari făcând ape din pricina cuarțului de pe întinderile de sare, vârtejul orizontal. Din înaltul acelei trefle rutiere, înșesate de vehicule care făceau să răsune claxoanele și de pelerini care treceau cântând, Laura trăi din nou o surpriză, senzația de irealitate a acelei pete verzi în deșert, eșichierul neregulat al orașului unde răsăreau, ici-colo, printre copacii de pe străzi, antena unui radio, clădirea masivă a hotelului Național, edificiile de trei și patru etaje care înconjurau Piața Centrală și, în plin centru, bazilica, clopotnița ei fără pereche, cel mai mic templu din amintirea ei, dar încă gigantic pentru mărimea localității, cupola lui albă, lunară, imitație nereușită a cerului incandescent din deșert.

¹ Fiecare dintre cele trei personificări ale Destinului în mitologia greacă corespundentele parcelor din mitologia romană, care guvernează nașterea, viața și moartea oamenilor. (n.tr.)

Și lângă Pampa Hundida, la vreo doi kilometri la nord de marginea sa urbană, dar de-acum în pustietate, pe pampa întinsă, cu alte cuvinte ca într-o altă lume, erau ruinele. Era satul-fantomă al minei de salpetru care după aceea a devenit lagăr de deținuți și apoi s-a prefăcut într-o ruină, dând o replică orașului viu, ca un miraj arid sau ca un avertisment. Sau chiar ca o premoniție: perimetrul său împrejmuț cu sârmă, barăcile sale dispuse radial, fără acoperișuri, putrezite din pricina singurății, clădirea abandonată a teatrului, carcasa preistorică a instalației de evaporare cu fiarele ei roșiatice fierbând ruginite, coșul de fum ciuruit și foarte înalt care a servit mai târziu ca turn de supraveghere (acel ciolan gol pe dinăuntru în care noaptea vântul cânta la flaut, neliniștindu-ne, chemându-i pe cetățenii din Pampa Hundida care nu puteau dormi cu tânguiriile sale de animal în agonie: *tuuuut...*).

*

Cu trei luni în urmă, de îndată ce ministrul a întrerupt convorbirea, Laura a rămas multă vreme cu receptorul în mână, auzind sunetul *tuuuut* insistent, supărător al liniei telefonice, amintindu-i ceva. Când la rândul ei a închis telefonul, s-a întors cu scaunul său rotativ spre fereastra ce dădea către parcul universității. Puțin mai departe, începea pădurea, copacii se îndesau, acoperindu-se de verdeață. În vreme ce la Berlin sosea primăvara, acolo jos, în vechea ei țară, începea toamna. Dar nu în pustietatea din Atacama¹, niciodată în deșertul cel mai uscat al planetei care avea un singur anotimp: soarele. Să se întoarcă la celălalt capăt al lumii, la antipozii de unde venise în urmă cu două decenii... Era o zi diafană și geroasă și doar câțiva funcționari străbăteau potecile dintre clădirile moderniste, funcționale ale universității, pândiți de cerbii care-și arătau deodată boticurile nervoase, coarnele acoperite cu perișori printre trunchiurile pline de mușchi ale pădurii.

Laura se privi în fereastra din biroul ei, de două ori oglindită pe geamul ferestrei duble. Se ridică în picioare, se măsură, așa cum

¹ Cel mai arid deșert al planetei, situat în Nordul statului Chile, între cordiliera Anzilor și Oceanul Pacific. (n.tr.)

fusese măsurată cândva (și măsura ei fusese trădarea). Oare de data asta va fi la înălțime? Nu mai era tânără, dar nu arăta rău: 44 de ani foarte bine purtați. Picioarele lungi, abdomenul plat, bustul ferm făcând o oră pe zi gimnastică și încă una de yoga. Doar șuvița cărunță pe care o păstra fără să o vopsească în părul ei negru, moale și lucios ca al unei orientale, îi trăda, cu o onestitate sfidătoare, ade-vărata vârstă. „Pentru cine te menții în forma asta, Laura, dacă n-ai un iubit?” o întrebau prietenele ei de la sală, cu acea admirație răutăcioasă a femeilor de 40 de ani. Și ea doar zâmbea, misterioasă. Cunoștea de multă vreme puterea pe care i-o dă unei femei faptul că nu vrea să se trezească alături de cineva și o folosea. În schimb, acest fapt se explica prin vagi referiri la o biografie pe care se străduia să o țină secretă: fusese mamă de tânără, asta era întregul ei avantaj, o singură fiică la 24 de ani. Aproape cu cinci ani mai mulți decât avea acum Claudia.

Revenind la masa de scris, Laura reciti scrisoarea fiicei sale pe care o primise în ziua precedentă. Scrisoarea cu întrebări care sosise de la celălalt capăt al lumii, de la celălalt capăt al vremilor, de la celălalt capăt al vieții sale. Examină caligrafia egală și emfatică a fetei, se înduioșă remarcându-i exasperatele încercări de a stăpâni gramatica spaniolă. O iubea pe Claudia și se simțea mândră de ea, la modul încăpățânat și atent ai părinților de copii rebeli. Moștenise de la ea înălțimea și profilul, și – spre marea ei necaz și împotriva sfaturilor sale –, vocația de a face dreptate, o vocație pe care ea însăși o schimbuse cu ceva vreme în urmă cu filosofia... „Cu teoria, mamă!” o corecta și îi reproșa Claudia. Da, pentru că îi lăsase moștenire și firea ei, neîncrederea ei nestăpânită față de justificările pe care ni le dăm ca să trăim. Iar Claudia nu tolera ca mama ei să facă filosofie. Cu alte cuvinte, după părerea ei, să reflecteze la ceea ce trebuie să fie pus în mișcare. „și dacă cele la care se reflectează nu pot fi puse în mișcare, atunci înseamnă că nu merită osteneala de a reflecta la ele, mamă! Când există atâtea lucruri urgente pe lume...”. Poate tocmai de aceea, atunci când a avut vârsta potrivită, de cum a terminat liceul, Claudia s-a întors în țara aceea pe care nu o cunoștea, dar care era a ei, ca să studieze